

F. Belaustegigoitia: euskaltzale gartsu baten zantzua

Endrike Knörr

Herri bat kolonizatzeko, haren nortasuna desegin eta birrintzeko, kondaira lapurtu behar zaio, ezer baino lehen: herri horren egiteak eta gertaerak itxuraldatu, hau estali, hori gezurtatu, beste hura nahastu.

Zer esanik ez, euskaldunok geure kondaira ezagutuko bagenu, ez geundeke oraingo egoeran. Hasteko, ez genituzke liburu horiek onartuko, onenean konpartsa barregarri gisa agertzen garen eskola- eta bestelako liburuak.

Euskal Pizkundea zinetan eta benetan nahi badugu, lehengo eta oraingo ondasunak bildu behar ditugu. Egiteko zaila, askotan, baina nahitaezkoa. Eta bildu ondoren, zabaldu, ezagutarazi, inoren golkoan soilik geldu ez daitezten.

Jakingarri bat ekarri nahi nuke «JAKIN»eko plaza eder honetara, llaburki bada ere. Bestetan luzazago aritua naiz¹.

Federiko Belaustegigoitia Laudion sortu zen, 1876.ean, hamabi anaiarrebaren artean bigarrena. Familia berehala aldatuko zen Bilbora, Laudiora udaldietan itzuliz.

Deustuan ikasle zelarik, Sabin Arana ezagutu zuen eta oso goiz berarekin lanean hasi. *Baserritarra* aldizkarian argitaratu zuen artikulu bategatik gartzelaratu izan zen.

Euskaraz ez zekien umetan: garai hartan Goikoplaza eta Gardeako auzoetan soilik hitz egiten zen euskaraz Laudion. Baina laster ikasi zuen eta bere bizi guztian euskararen alde salatu.

Arana eta Olabideren moduan, Urduñako Jesuitegian izan zen ikasle. Gero, El Escorialen (Bonifazio Etxegarai eta Manuel Azaña eskolakide zituelarik), Deustuan, Zaragozan eta Madrilan, Filosofia eta Zuzena karrerak burutuz.

1907.ean, Bilboko Arenalean, Belaustegigoitia odoiberoak, manifestaldi batetan. «Hil bedi Espainia!» oihukatu zuen. Ondorioz, iheska eta izkutuan, Durangora joan zen... eta bertako neska batez maitemindu. Handik hilabete batzutara ezkondu ziren.

Durangon bizi izan zen, guduteko sarraskira arte: orduan alabatxo bat hil zitzaion bonbaketan. Durangoko zinegotzia izan zen zenbait aldiz eta bertako Batzokian euskal irakaslea.

Euskaraz ikasteko ikasbide batzuk moldatu zituen, baita musika eta bestelako jolasak (loteria, esaterako) erabiliz.

Horixe izan zuen bere kezka nagusia: euskara zabaltzea. Baina euskara zabaltzea, aurrena euskara *bat* behar zela ongi ohartzen zen Belaustegigoitia. Gai horretaz liburu bat eta artikulatu batzuk idatzi zituen.

Jakina, ez zen zenbaitengan horretarako giroa. Belaustegigoitiaren *La unificación del euzkera* liburuskari Arriandiagak eta (hots, «Euskeltzale Bazkuna»-k) gogor eraso zitoten. Hauen ustez, abertzaletasun hutsa izango zen euskara salbatuko zuena, bere euskalkiak eta guzti. Belaustegigoitiak maiz esaten zuen gero: «Utikan! Orduan, gerra honetan (1914-18koa zen) Frantzia abertzaletasunak salbatuko du eta ez kanpoei?».

Ez zen batere biguna jende epelarekin. Epeak jartzea iduritu zitzaion biderik hobereana⁴ eta abertzale erdaltzaleei gupida gabe erasotzen die:

«Los vascos sin euskera, en especial los llamados patriotas... viven en pecado habitual, en lucha contra el idioma patrio; son como los soldados del erdera».

Orain bezala, lehen ere ez ziren falta aitzakiak, euskaraz ez jakiteko. Erdal giroan bizi izatea, esaterako. Hara zer zion Belaustegigoitiak:

«Erdal giro eta ingurua badugu, berdin da. Ez dut ezagutzen ingles familia bateko seme-alabarik, sorterritik urruti bizi arren, inglesez ez dakienik».

Erdal eskoletako fraide, monja eta maisu-maistren kontra esaten zituenak ere ez dira makalak. Orobat erdal funtzionarioez haren hitz zorrotzak: «ijito zibilizatuak» deitzen zituen.

Federiko Belaustegigoitia gizon praktikoa zen, beti ere euskaraz egiten zuena, eta garbizalekeriaren etsaia:

«...y se quiere lograr la propagación del euskera mediante una Literatura difícil y oscura, de mínima circulación y en competencia ridícula con la Literatura erdérica que nos inunda, abundante en escritos interesantes, de lenguaje popular claro y uniforme, en los que nadie se empeña en llamar con nombres nuevos y desconocidos a la iglesia, a la misa, ni al cura, ni al altar... ni a la calle, ni al reloj, ni a la hora».

Ez zitzaion orduan komenigarria iruditzen euskara hutsezko egunkari bat sortzea. Hobe erdarazko egunkarietan euskaraz kazetaritza bizia egin eta ez «algunos cuentos, Vidas de Santos o biografías al azar, sin relación alguna con el día, disquisiciones filológicas y comentarios de alguna noticia trasnochada».

Hona non gizona, ia ezezaguna, eta egun darabilgunaz hizketan, abertzale eta euskaltzale gauza bat eta bera direla pentsatzen zuena. Gure arteko askok ez bezala.

E. K.

¹ Ikus *Vida Vasca*, 1978, eta *Euskera*, XXIII, 1978 (urtarriletik ekainera), idazten ari naizenean moldiztegiaren dena.

² «(Fulano de Tal) ...me comprometo a demostrar dentro de... (seis... doce meses) a partir de esta fecha, mi suficiente conocimiento... ante el tribunal de Juventud Vasca de Bilbao, el Batzoki o Sociedad de Tal, o B. B. B. Caso de no comparecer para esa fecha, pagaré una multa de pesetas (2, 5, 10, etc.) que dicha entidad destinará a premios y otros gastos de los exámenes de euskera».

Hau *Euzkerazko ikasbide erraza* deritzan liburuan irakurtzen da.